

Ewa Śnieżek

Uniwersytet Łódzki
Wydział Zarządzania
Katedra Rachunkowości
esniezek@tlen.pl

Michał Wiatr

Uniwersytet Łódzki
Wydział Zarządzania
Katedra Rachunkowości
michal.wiatr@uni.lodz.pl

DOBROWOLNE UJAWNIEŃ INFORMACJI JAKO KIERUNEK DOSKONAŁENIA SPRAWOZDAWCZOŚCI FINANSOWEJ

Streszczenie: Celem artykułu jest zmniejszenie luki komunikacyjnej i informacyjnej oraz ograniczenie asymetrii informacji w sprawozdaniach finansowych, poprzez wskazanie możliwości modelowania informacji zawartej w sprawozdaniu finansowym podmiotu gospodarczego. Stosując metodę dedukcyjną, wspomaganą studiami literatury oraz wnioskowaniem przez analogię, autorzy redefiniują model sprawozdawczości finansowej i proponują dodatkowe, dobrowolne ujawnienia informacji szczegółowych opisujących fragmenty bilansu, rachunku wyników i rachunku przepływów pieniężnych. Autorzy podejmują również wysiłki w celu zwrócenia uwagi na postulat tzw. odpowiedniości informacji finansowej, której osiągnięcie wydaje się kluczową, pożądaną cechą sprawozdań finansowych.

Słowa kluczowe: sprawozdanie finansowe, dobrowolne ujawnienia informacji finansowej, luka komunikacji, luka informacyjna, rozwarstwienie wartości bilansowych, powtarzalne przepływy pieniężne.

Wprowadzenie

Sprawozdawczość finansowa jest najbardziej syntetycznym źródłem informacji o sytuacji finansowej i dokonaniach podmiotu, a wielowarstwowość tego źródła wynika bezpośrednio z oddzielenia funkcji własności od funkcji zarządzania. Wzrost przejrzystości i jakościowo poprawnej zawartości informacyjnej sprawozdań jest dziś przedmiotem badań oraz intensywnych prac organizacji odpowiedzialnych za tworzenie globalnych standardów rachunkowości, w szczególności sprawozdawczości finansowej. Obecnie podejmowane działania, zmierza-

jące w kierunku budowania raportów biznesowych, mają na celu zmniejszenie do minimum asymetrii informacji otrzymywanych przez właścicieli i zarządy podmiotów. Redefiniowanie modelu sprawozdawczości finansowej oraz zmiany jej struktury i zakresu są uwarunkowane zmieniającymi się potrzebami informacyjnymi użytkowników sprawozdań. Należy więc wciąż podejmować działania w kierunku ustalenia i zaprezentowania użytkownikom dodatkowego pakietu dobrowolnych ujawnień objaśniających informacje wykazane w „trzonie” podstawowym sprawozdania finansowego.

Celem artykułu jest wskazanie możliwości modelowania informacji zawartej w sprawozdaniu finansowym podmiotu gospodarczego. W artykule zastosowano jako podstawową metodę badawczą – metodę dedukcyjną, wspomaganą studiami literatury oraz wnioskowaniem przez analogię.

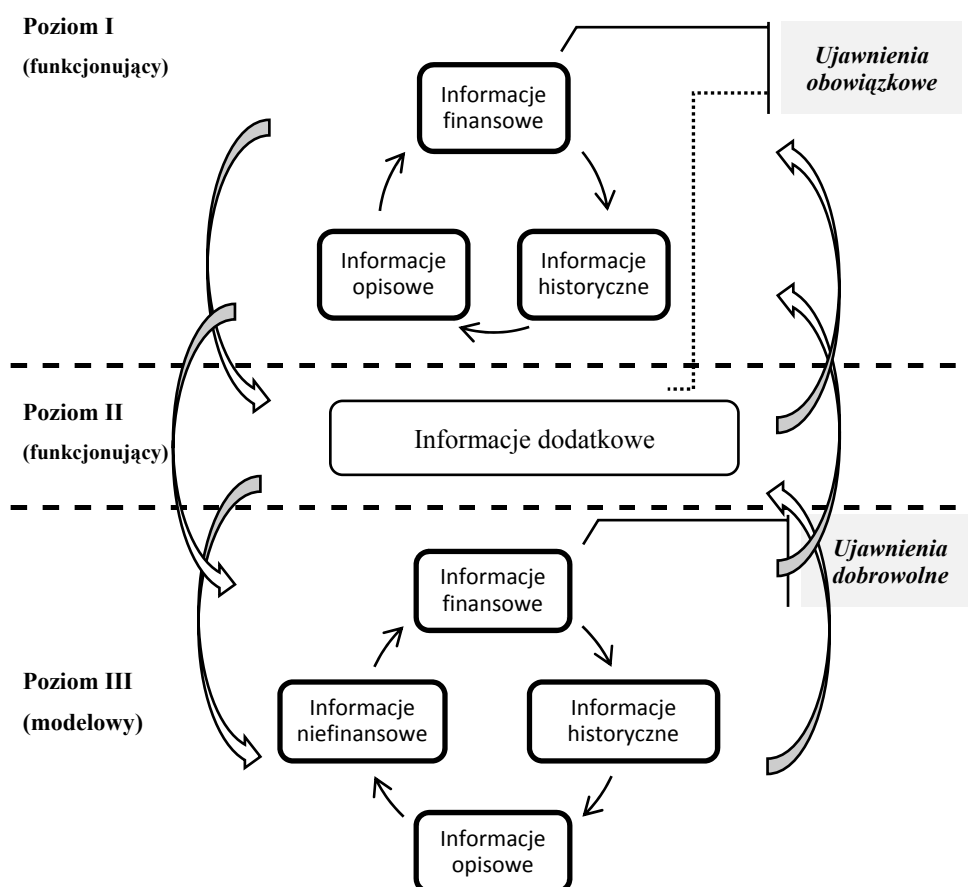
1. Ewolucja sprawozdawczości finansowej

We współczesnym otoczeniu gospodarczym ery wiedzy i informacji niekwestionowana jest rola sprawozdawczości finansowej, której początków badacze dopatrują się już w miastach północnych Włoch przełomu XIV i XV w., choć za właściwy czas powstania uznaje się XVII w. „Sprawozdawczość zaczęła wtedy funkcjonować w związku z wzajemnymi rozliczeniami osób uczestniczących w przedsięwzięciach ekonomicznych i w ich kontekście następował jej dalszy rozwój” [Nowak, 2010, s. 59]. Istotny wpływ na strukturę oraz zakres informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych miał m.in. rozwój kolei żelaznych w Stanach Zjednoczonych [Śniezek, 2008, s. 122-125]. Obowiązek okresowego raportowania informacji finansowych, w kontekście wydarzeń pierwszej połowy XIX w. spowodował w latach 1965-1980 proces nakierowania formy i zakresu sprawozdawczości finansowej na zaspokajanie potrzeb informacyjnych różnych grup odbiorców takiej informacji, pozostających w otoczeniu podmiotu gospodarczego.

Przełom XX i XXI w. został uznany za początek ery globalizacji rynków finansowych, swobodnego przepływu kapitału, dóbr i usług, wiedzy, idei, technologii. Przypadał on na czasy wzrastającej konkurencji oraz ryzyka transakcji, rozwoju kultury masowej i ponadnarodowych społeczności. Wskazane czynniki wymagały i nadal wymagają od podmiotów gospodarczych ciągłego dostosowywania się do ustawicznie zmieniających się warunków funkcjonowania, co zwiększa zapotrzebowanie na zrozumiałe, porównywalne, wieloaspektowe, dokładne, jasno przedstawione informacje, dotyczące zarówno samego podmiotu,

jak i jego otoczenia. W tym okresie sprawozdawczość finansowa zyskała miano masowo generowanych raportów finansowych ogólnego przeznaczenia.

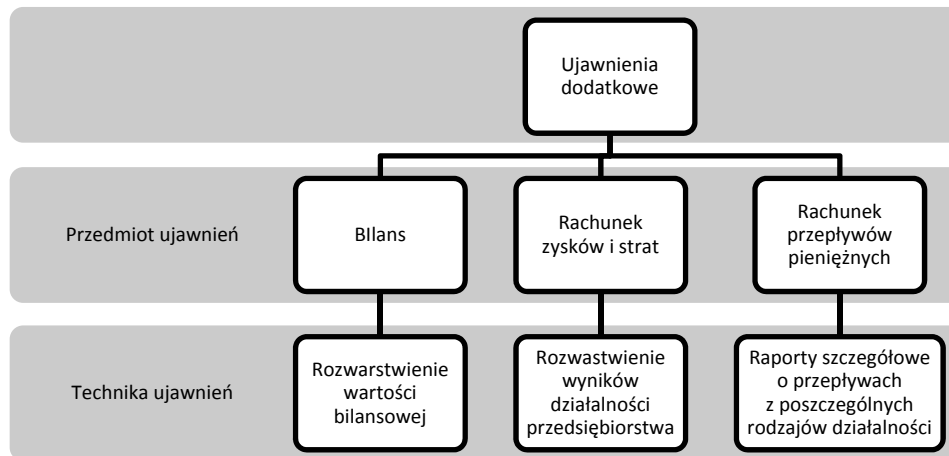
Obecnie sprawozdanie finansowe ewoluuje stopniowo w kierunku raportu biznesowego (w szczególności zintegrowanego raportowania), w którym w niespotykanym do tej pory stopniu koncentrują się informacje o potencjale przedsiębiorstwa, jego obecnej wartości oraz możliwościach podnoszenia jej w toku zrównoważonego rozwoju w kierunku budowania przedsiębiorstwa przyszłości [Grudzewski i in., 2010]. Przyspieszone tempo ewolucji kształtu oraz zawartości sprawozdawczości w ostatnich latach spowodowało, że w raporcie tradycyjne dane finansowe uzupełniono o nowe informacje finansowe i niefinansowe, w ujęciu *ex post* i *ex ante*, tabelaryczne i opisowe itp. [Śnieżek, 2008, s. 332-337].

Rys. 1. Ogólna struktura modelu sprawozdawczości biznesowej przedsiębiorstwa

Ewolucyjny charakter przekształcenia klasycznego sprawozdania finansowego w raport biznesowy jest bezdyskusyjny. Wpisując się w nurt ciągłych przemian, autorzy artykułu podjęli próbę wskazania niektórych obszarów klasycznego sprawozdania finansowego, które można wzbogacić o dodatkowe, istotne informacje oraz przekroje, które umożliwią dalsze eliminowanie istniejącej luki, wynikającej z asymetrii zarówno informacyjnej, jak i komunikacyjnej między podmiotem gospodarczym a jego otoczeniem.

Na rys. 1 przedstawiono ogólną strukturę ujawnień i ich wzajemnych zależności w raporcie biznesowym, przy czym na szczególną uwagę zasługuje III poziom ujawnień, który jako nieobligatoryjny, zawiera rozwiązania modelowe dla poszczególnych elementów sprawozdań finansowych.

Rys. 2. Wybrane elementy modelu relevantnych ujawnień w sprawozdaniu finansowym

Autorzy niniejszego artykułu, jako naturalną konsekwencję zjawisk zachodzących w otoczeniu gospodarczym przedsiębiorstw, proponują dodatkowe, dobrowolne ujawnienia, które z czasem mogą zastąpić inne zestawienia, mniej istotne dla odbiorców informacji. W dalszej części artykułu omówiono podstawowe założenia niektórych elementów modelu relevantnych ujawnień (rys. 2).

Jednocześnie należy podkreślić, że proponowany model dodatkowych ujawnień nie stanowi krytyki obowiązujących kanonów sprawozdawczych, a jest jedynie głosem w dyskusji nad kształtem i kierunkiem rozwoju sprawozdawczości finansowej w zakresie dodatkowych ujawnień.

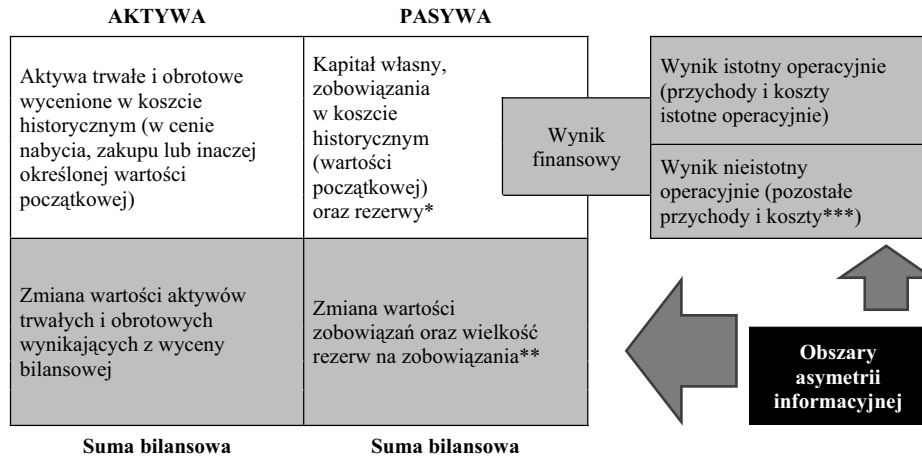
2. Dobrowolne objaśnienia do bilansu i rachunku wyników

Bilans był różnie definiowany i interpretowany na przełomie wieków [Peché, 1973, s. 55; Jarugowa i Walińska, 1997, s. 14; Brzezina, 1998, s. 69; Gabruszewicz i Kołaczyk, 2005, s. 25]. Rezultatem przywiązania do wielowiekowej tradycji odwzorowywania w bilansie wpływu zdarzeń gospodarczych oraz skutków wyceny bilansowej jest fakt, że jako jedna wielkość prezentowane są w bilansie np. wartości skumulowane wynikające zarówno z bieżących działań operacyjnych, jak i skutków wyceny bilansowej; w jednej kwocie ujmowana jest wielkość wynikająca z działalności operacyjnej, powtarzalnej, istotnej z punktu widzenia oceny perspektyw na przyszłość oraz zdarzenie jednorazowe, pozorne, które może zniekształcać informacje np. o potencjale danego składnika majątkowego w zakresie generowania wartości. Biorąc dodatkowo pod uwagę fakt, że modele określające przykładowo wartość godziwą istotnie wpływają zarówno na wartości bilansowe, jak i na wynik finansowy, pojawiają się kluczowe pytania:

- Czy dla użytkownika posiadającego niezbędną wiedzę do oceny sprawozdania finansowego i rozumiejącego zasady rachunkowości bardziej użyteczna jest jedna, skumulowana wartość, będąca wypadkową różnych czynników, czy lepsze dla niego byłoby rozwarstwienie wartości bilansowej lub wynikowej danego składnika i prezentacja jej jako dwóch odrębnych wielkości?
- Jaka część wyniku finansowego wiąże się z prowadzoną działalnością operacyjną (tzw. core business), a jaka powstała na skutek przeprowadzonych wycen czy innych zdarzeń jednorazowych, niezwiązanych z działalnością operacyjną (z przeprowadzonych przez autorów badań na spółkach FTSE 100 wynika, że około 20% spółek w notach do sprawozdania finansowego informuje czytelnika o zdarzeniach nietypowych, wpływie wyceny czy innych jednorazowych operacjach gospodarczych, które w sposób istotny wpłynęły na wynik finansowy) [Wiatr, 2013]?

W ocenie autorów przejawem relewantnego opisu komponentów bilansu (w formie dodatkowej noty) jest propozycja ujawnień, wywodząca się z teorii bilansowej Wilhelma Osbahra [Wiatr, 2013]. Istota tego rodzaju prezentacji danych w bilansie polega na rozwarstwieniu wartości bilansowej i zaprezentowaniu nowych przekrojów informacyjnych w odpowiedniej formule sprawozdawczej (por. rys. 3). Bilans sporządzany na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych, prócz odzwierciedlenia zdarzeń wynikających z podstawowej działalności przedsiębiorstwa, zawiera wpływ mechanizmów wyceny bądź innych zdarzeń jednorazowych. Poprzez dezagregację wartości bilansowej otrzymujemy zestaw danych o nowych walorach informacyjnych.

Proponowana postać modelu relewantnych ujawnień w konsekwencji powoduje odmienną prezentację wyniku finansowego oraz zastosowanie dodatkowego przekroju przychodów i kosztów.

* Rezerwy bezpośrednio związane z ryzykiem prowadzenia podstawowej działalności operacyjnej; nie występują tutaj rezerwy na zobowiązania.

** Z wyłączeniem rezerw związanych bezpośrednio z ryzykiem prowadzenia działalności operacyjnej.

*** Wynik nieistotny operacyjnie stanowi wynik na zmianach wartości ujętych w zmianach wartości aktywów trwałych, aktywów obrotowych, zobowiązań i rezerw na zobowiązania.

Rys. 3. Bazowa struktura modelu relewantnych ujawnień bilansu – propozycja noty

Źródło: Na podstawie: [Wiatr, 2013].

Relevantne ujawnienia wyniku finansowego opierają się na reklasyfikacji danych finansowych, która ma służyć przeprowadzeniu odrębnej oceny działań faktycznie zrealizowanych (istotnych operacyjnie) oraz oddzieleniu ich od działań pozornych (nieistotnych operacyjnie), niejednokrotnie istotnych (znaczących) wynikowo (czyli wpływających na jego wartość) [Śniezek i Wiatr, 2014]. Podobne podejście można przyjąć, wyodrębniając informacje o przepływach pieniężnych generowanych powtarzalnie i związanych z działalnością operacyjną jednostki.

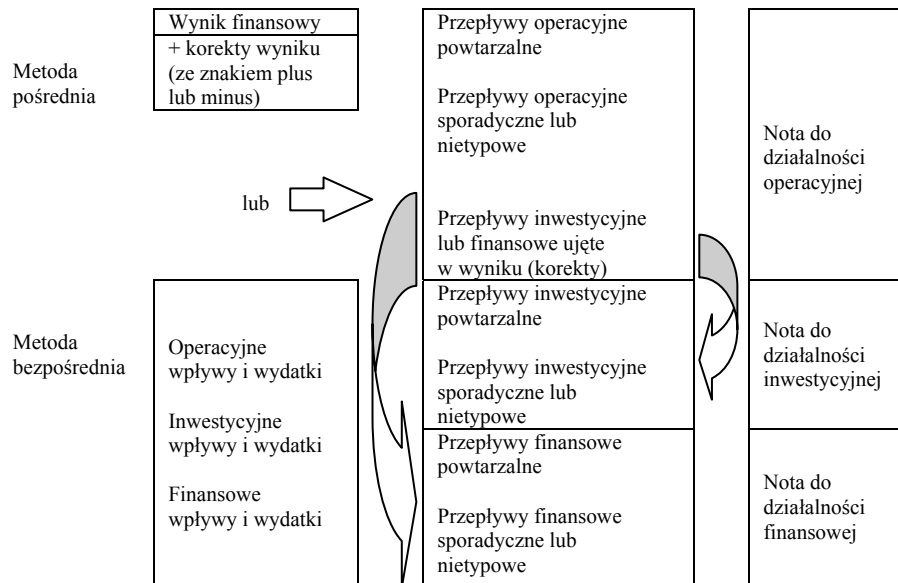
3. Powtarzalne operacyjne przepływy pieniężne jako przykład dobrowolnych ujawnień dodatkowych w sprawozdaniu finansowym

W przykładowej strukturze modelu sprawozdawczości strumieni przepływów pieniężnych można wydzielić trzy stopnie ujawnień:

1. Stopień I, na którym przedstawia się podstawowe informacje o kierunkach i charakterze przepływów pieniężnych; jest to odpowiednik podstawowej wersji rachunku przepływów pieniężnych, traktowanego, wraz z bilansem, rachunkiem zysków i strat oraz sprawozdaniem ze zmian w kapitale własnym, jako podstawowy element sprawozdania finansowego przedsiębiorstwa.
2. Stopień II, na którym wykazuje się informacje dodatkowe do rachunku przepływów pieniężnych, zarówno w postaci objaśnień do wartości ujętych w raporcie na poprzednich poziomach, jak i w postaci dobrowolnych ujawnień przedsiębiorstwa, dotyczących strumieni przepływów pieniężnych. Mogą to być zarówno informacje opisowe, jak i liczbowe oraz mogą dotyczyć przepływów w ujęciu *ex post*, danych prognostycznych itp.
3. Stopień III, na którym prezentuje się dodatkowe objaśnienia, np. kasowy rachunek wyników, którego celem jest przedstawienie wyniku finansowego z działalności podmiotu w postaci strumieni przepływów pieniężnych (koncepcja obliczenia wyniku finansowego kasowo jest jednak żmudna i czasochłonna) lub raport o powtarzalnych przepływach pieniężnych.

Dotychczasowy model sprawozdawczości przepływów pieniężnych nie wychodzi, jak dotąd, poza ramy klasycznej sprawozdawczości finansowej, co w dobie zasadniczego przewartościowania zarówno mierników pomiaru, jak i samych informacji dostarczanych użytkownikom sprawozdań wymaga głębszej refleksji.

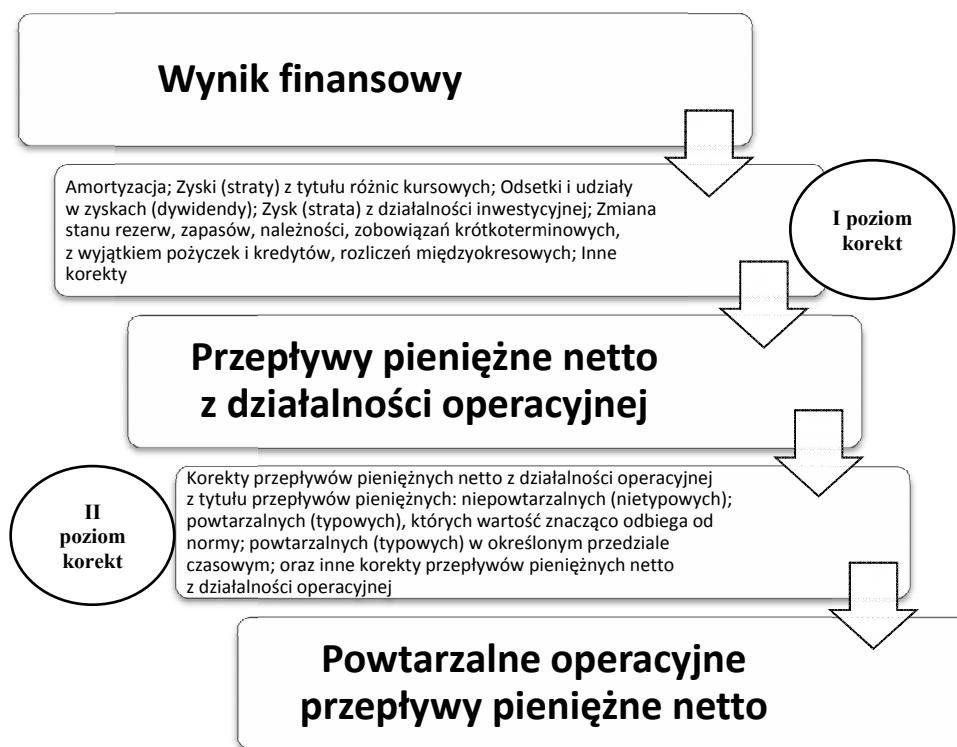
W artykule skupiono się na modelowaniu informacji objaśniających o powtarzalnych przepływach pieniężnych, które są częścią III stopnia ujawnień. Ogólną koncepcję przedstawiono na rys. 4.

Rys. 4. Bazowa struktura modelu dodatkowych dobrowolnych ujawnień informacji o przepływach pieniężnych – propozycja noty

Źródło: Na podstawie: [Śniezek, 2008, Śniezek i Wiatr, 2016].

Istota generowanych przez podmiot przepływów pieniężnych tkwi w ich powtarzalnym (czasem równomiernym) charakterze. Takie przepływy wskazują na istnienie odnawialnych źródeł finansowania działalności. W większości przypadków w praktyce wyznacza się powtarzalne przepływy pieniężne, które są związane *ex definitione* z jego działalnością podstawową. Uznaje się, że jeżeli jednostka może wykazać stałe, powtarzalne przepływy pieniężne z działalności operacyjnej, wtedy jest ona zazwyczaj zyskowna, ponieważ rentowność działalności jest nierozdzielnie związana, szczególnie w długim okresie, z występowaniem takich przepływów. Jeżeli ich wartość jest znacząca, wtedy wypłacana właścicielom dywidenda zazwyczaj znajduje pokrycie w permanentnym wpływie kasowych korzyści ekonomicznych do jednostki.

Rys. 5. Powiązanie logiczne korekt w procesie doprowadzania wyniku finansowego do postaci przepływów operacyjnych o charakterze powtarzalnym

Źródło: Na podstawie: [Śnieżek, 2008; Śnieżek i Wiatr, 2016].

Bazową strukturę ujawnień (obowiązkowych i fakultatywnych) przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej jako elementu swoistej „ścieżki dojścia” od wartości memoriałowych do pieniężnego „trzonu” działalności operacyjnej przedstawiono na rys. 5.

W niektórych przypadkach, oprócz wyznaczenia wartości powtarzalnych operacyjnych przepływów pieniężnych, oblicza się również wartość takich przepływów dla działalności inwestycyjnej i finansowej, najczęściej za okres analiz przyjmując minimum trzy lata. Raport z powtarzalnych przepływów pieniężnych można przygotować, stosując metodę pośrednią lub bezpośrednią, jednak podejście bezpośrednie nie było, jak dotąd, ani wyodrębnione jako metoda obliczania powtarzalnych przepływów pieniężnych, ani testowane w praktyce.

Podsumowanie

Autorzy artykułu, redefiniując model sprawozdawczości finansowej i proponując dodatkowe dobrowolne ujawnienia informacji szczegółowych opisujących fragmenty bilansu, rachunku wyników oraz rachunku przepływów pieniężnych, próbują wpłynąć na zmniejszenie luki komunikacyjnej i informacyjnej, a także zmniejszyć asymetrię informacji w sprawozdaniach finansowych. Podjęmą również wysiłki w celu zwrócenia uwagi na postulat tzw. odpowiedniości informacji finansowej, której osiąganie wydaje się kluczową, pożądaną cechą sprawozdań finansowych. Według ASOBAT¹ [Sterling, 1967] atrybut odpowiedniości wymaga, by informacja była związana lub w sposób użyteczny kojarzona z działaniami lub pożądanymi rezultatami, a jej podstawową właściwością powinna być wartość prognostyczna informacji. W kontekście obserwowanego od dłuższego czasu przeładowania informacyjnego sprawozdań finansowych rodzi się potrzeba tworzenia zoptymalizowanych oraz relewantnych struktur ujawnień i prezentacji danych finansowych. Tworząc obszerne raporty finansowe, zapomina się o optimum informacji, po przekroczeniu którego kolejne informacje nie są już efektywnie przyswajane przez użytkowników, a „bogactwo informacji jest przyczyną ubóstwa uwagi” [Shapiro i Varian 2007, s. 18; Giedroyć, 2015, s. 114-122].

Literatura

- Brzezin W. (1998), *Ogólna teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa.
- Gabrusewicz W., Kołaczyk Z. (2005), *Bilans. Wartość poznawcza i analityczna*, Difin, Warszawa.
- Giedroyć M. (2015), *Relewantność informacji sprawozdawczych, Rachunkowość – polityka makroekonomiczna – globalizacja*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 390.
- Grudzewski W.M., Hejduk I.K., Sankowska A., Wańtuchowicz M. (2010), *Sustainability w biznesie, czyli przedsiębiorstwo przyszłości, zmiany paradygmatów i koncepcji zarządzania*, Poltext, Warszawa.
- Jarugowa A., Walińska E. (1997), *Roczne sprawozdanie finansowe – ujęcie księgowo a podatkowe*, ODDK, Gdańsk.
- Nowak W.A. (2010), *Teoria sprawozdawczości finansowej. Perspektywa standardów rachunkowości*, Oficyna Wolters Kluwer business, Warszawa.

¹ *A Statement of Basic Accounting Theory.*

- Peche T. (1973), *Podstawy współczesnej ewidencji gospodarczej*, PWN, Warszawa.
- Shapiro C., Varian H.R. (2007), *Potęga informacji. Strategiczny przewodnik po gospodarce sieciowej*, Helion, Gliwice.
- Sterling R.R. (1967), *A Statement of Basic Accounting Theory: A Review Article*, "Journal of Accounting Research", Vol. 5, No. 1.
- Śnieżek E. (2008), *Sprawozdawczość przepływów pieniężnych – krytyczna ocena i propozycja modelu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Śnieżek E., Wiatr M. (2014), *Wpływ luki informacyjnej na modyfikacje ujawnień informacji o wyniku finansowym – wyniki badań brytyjskich spółek publicznych należących do indeksu FTSE 100*, „Studia Ekonomiczne”, nr 201.
- Śnieżek E., Wiatr M. (2016), *Modelowanie raportów jako próba ograniczenia luki komunikacyjnej w sprawozdawczości finansowej*, „Studia Ekonomiczne” (w opracowaniu).
- Wiatr M. (2013), *Koncepcja bilansu według teorii Wilhelma Osbaha jako kierunek doskonalenia sprawozdawczości finansowej – propozycja modelu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

VOLUNTARY INFORMATION DISCLOSURES AS THE DIRECTION OF FINANCIAL REPORTING IMPROVEMENT

Summary: The aim of this article is to reduce the gap of communication and information and reducing information asymmetry in the financial statements, by indicating the possibility of modeling the information contained in the financial statements of the economic entity. Using the deductive method, assisted by studies of literature and reasoning by analogy, the authors redefine the model of financial reporting and propose additional voluntary disclosures of detailed information describing parts of the balance sheet, income statement and cash flow statement. The authors also make efforts to draw attention to the so-called appropriateness postulate of financial information, the achievement of which seems to be a key factor, a desirable feature of financial statements.

Keywords: financial report, the voluntary disclosures of financial information, gap of communication, information gap, dissection of the balance sheet items, sustainable cash flows.